

Lékař skládá zkoušku přírody (vznik a zánik substance)

Paracelsus od lékaře požaduje, aby „složil zkoušku přírody“; tento požadavek se dnes ovšem bere v úvahu méně než kdy dříve. Vědění o přírodě se scvrklo na několik znalostí v oboru chemie, kdežto Paracelsus tím rozuměl intimní porozumění živým procesům ve všech přírodních říších a jejich vztahu ke kosmickým silám.

V posledních sto letech se čím dál víc prosazovala snaha najít u všeho, co léčí, „účinnou látku“ a chemicky ji identifikovat. Celý výzkum alkaloidů a jejich izolace vzešly z tohoto moderního charakteru přírodní vědy, který dnes ovládá též biologii a lékařství. Co se však ukázalo na poli lékařské praxe? Postupně se zjistilo, že izolovaný alkaloid vyvolává nežádoucí vedlejší účinky, které se při použití celkového extraktu rostliny nevyskytují. Na tuto zkušenost reagoval farmaceutický průmysl například tím, že k morfiu začaly být opět přidávány vedlejší alkaloidy, a tak vznikl „Pantopon“. Nezaujatý pozorovatel by tudíž mohl položit otázku: Skutečně je tím, co léčí, izolovaná a chemicky definovaná nebo dokonce syntetická látka, nebo je tomu ve skutečnosti tak, že onou entitou, které bychom měli opět věnovat zvýšený zájem, je celková souvislost dané bytosti?

Myšlenkové zvyklosti dnešní doby jsou natolik fixovány na hmotné účinky, že bude zřejmě obtížné probudit porozumění pro imponderabilie takovéhoho léčivého působení.

Dnešní školská věda je založena na předpokladu preexistence hmoty: Kant-Laplaceova pramlhovina, prvotní zplození, vývoj živých organismů až ke vzniku nervové soustavy, duchovně-duševní kvality jako funkce těla. Jak jinak by tu mělo být možné vysvětlit působení léčivých rostlin než pomocí „účinných látek“?

Před nepřiliš dlouhou dobou tomu bylo jinak: tehdy měli lidé jiný charakter vědomí a podle toho také jiné poznávací schopnosti.

To, co se později stalo obsahem náboženských vyznání, dosud zřeli. Zcela jiný přístup měli zvláště ke skutečnostem stvoření, protože vnější kosmos prožívali jako zaplněný bytostmi, které ve velkolepých obrazech vnímali tam, kde my dnes vidíme jen světelné body hvězd. V pozdějších dobách se lidé drželi náboženských tradic a nakonec zapomněli i na ně, protože ztráceli sílu víry. V Mojžíšově knize najdeme v takovýchto velkolepých obrazech nádherně popsán zrod světa z *myšlenek* božstva. Dokonce ještě u *Platóna* můžeme konstatovat duchovní vnímání *tvůřivých idejí* vezmeme-li ho vážně; pro něj se svět ještě vyvíjí shůry dolů, z duchovních stavů ve hmotné. Jedním z těch, kdo ještě měli účast na této pramoudrosti, byl Paracelsus.²⁶

Vývoj přírodních věd v tom směru, jak byl popsán v kapitole I, zaváděl člověka stále více do abstrakce a ke ztrátě bytostné podstaty. Hvězdné nebe - ještě u Keplera obývané a do pohybu uváděné božsky-duchovními bytostmi - se u Newtona stává odbožštěným mechanismem ovládaným gravitačními zákony. Tím nemá být řečeno cokoli proti gravitačním zákonům, nýbrž jen poukázáno na to, jak jednostranná abstrakce staví na místo bytostného kosmu jeden dílčí jev jako úplnou skutečnost.

Tento vývoj, trvající téměř pět století, zaznamenává obrat v podobě goetheanismu; a tak jako se Kepler vydává jinou cestou než Newton, nachází i Goethe zcela jiný vztah k přírodě, k vesmíru, lze říci v pokračování Keplerova bytostného obrazu světa. Prostřednictvím Goetha procitl v novější době s pojmem „smyslově-mravního vnímání“ nový myšlenkový prvek, který je schopen proniknout k tvořivým ideám a díky tomu se jeví jako způsobilý k tomu, aby si s moderní vědeckostí osvojil pradávnu moudrost.

Pro Goetha je *prarostlina* - která pro Schillera byla *jen* ideou - realitou, kterou „může vidět vlastníma očima“. Prarostlina vyrůstá z živého myšlení v polaritě, stupňování a metamorfóze. Rostlina je pro Goetha pozemským obrazem duchovního praobrazu. V růstu a vývoji se prapodstata rostliny prostřednictvím proměn forem vtěluje až k plnému projevu. Na podzim se podstata opět stahuje ze svého projevu

a ten se rozpadá až na malé semeno, které jako ukotvení umožní této podstatě znovu se příštího jara projevit. Toto rytmické střídání podstaty a jevu je v menších rytmech základem metamorfóz, jejichž přítomnost Goethe pod pojmy rozpínání a stahování ukazuje ve všech rostlinných jevech. *Morfologicky* Goethe navázal na zákony stvoření. Tyto metamorfózy forem však nutně musí být doprovázeny metamorfózami látky.

V roce 1882 vyšlo dílo goetheanistického filosofa Wilhelma H. Preusse *Geist und Stoff* (Duch a hmota).²⁷ Preuss v tomto díle učí jednotě ducha a hmoty: hmota je duch na hlubší úrovni existence. Jako korunního svědka k tomu povolává tehdejšího přírodovědce, v Hannoveru působícího učence barona Albrechta von Herzeele. Ten kolem roku 1879 publikoval několik spisů o „vzniku anorganických látek“.²⁸ Ačkoli zde na základě více než 500 analýz dokládá skutečnosti, které by již tenkrát a ještě více dnes mohly přinést revoluci do vědeckého světa, byly tyto spisy naprosto zamlčeny. Byla to doba, kdy byl svět naplněn Liebigovými a Wohlerovými triumfy, poté co oba zavedli do biologie mechanisticko-atomistický způsob myšlení. Z Herzeeleho spisů zřejmě všechny zmizely, až na jeden exemplář od každého z nich; ty byly nově objeveny R. Sachtlebenem a v knize *Člověk a substance*²⁹ znovu publikovány.

Herzeele ukazuje, že obsah minerálních látek (draslík, hořčík, fosfor, vápník, síra atd.) v semenech při klíčení v destilované vodě stoupá. V souladu se zákonem o zachování hmoty by bylo třeba očekávat, že rostliny rostoucí v destilované vodě budou vykazovat tentýž obsah minerálních látek jako semena, z nichž vzešly. Herzeeleho analýzy však ukazují růst obsahu popela, stejně jako jednotlivých minerálních součástí. Je zbytečné zdůrazňovat, že jak uspořádání pokusu, tak rozbor byly provedeny se všemi kvalitami exaktní vědeckosti. Tyto Herzeeleho práce byly ověřeny ve výzkumné laboratoři Klinicko-terapeutického institutu v Arlesheimu u Basileje ve víceletých pokusných sériích a v podstatě byly potvrzeny.³⁰

opět obnoveny.

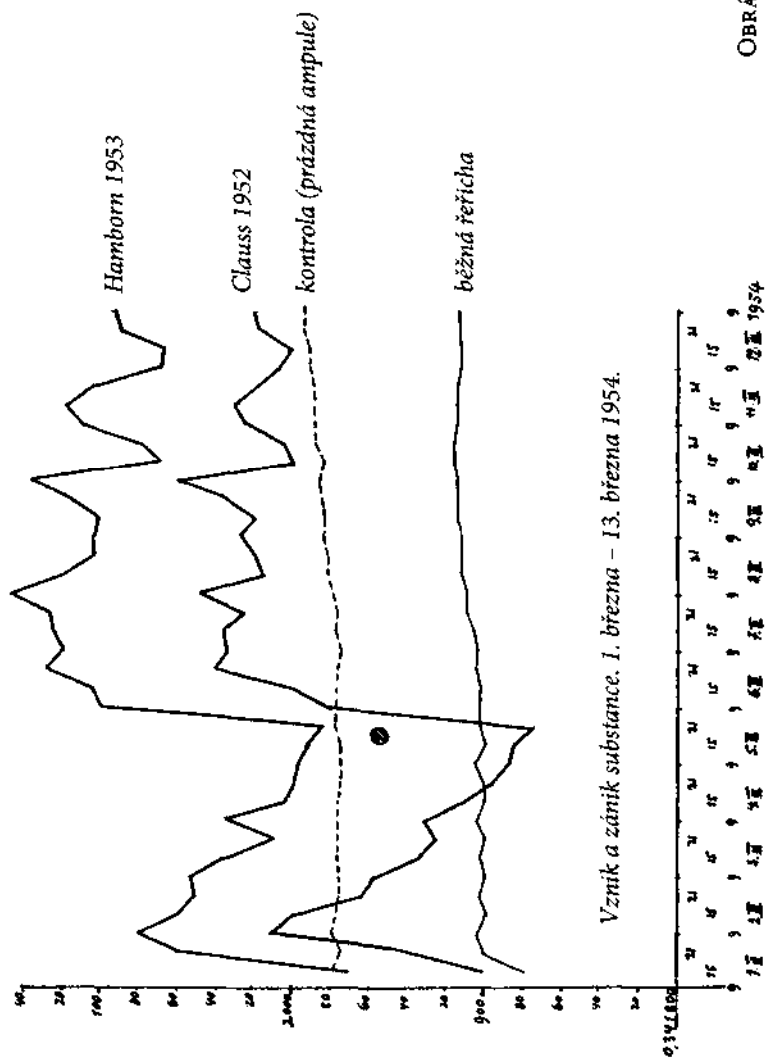
První pokusné série se vesměs nezdařily. Byly prováděny s řeřichou běžně dostupnou na trhu a nanejvýš pečlivé zkoumání ukázalo, že jediný rozdíl oproti předválečným pokusům spočíval v tom, že tehdy byla používána biologicko-dynamická semena řeřichy ze zahradnictví při klinice. Nato byla obstarána řeřichová semena ze dvou biologicko-dynamických zahradnictví, a sice od Fritjofa Claussa ze statku ve Stadtwaldu nad Lechem a od Giffenicha ze zámku Hamborn u Paderbornu. Teprve pak začaly být výsledky pokusů pozitivní.

Vedle kontroly (přerušovaná čára) byly současně provedeny dva souběžné pokusy s biologicko-dynamickými semeny a jeden pokus s řeřichou běžně dostupnou na trhu.

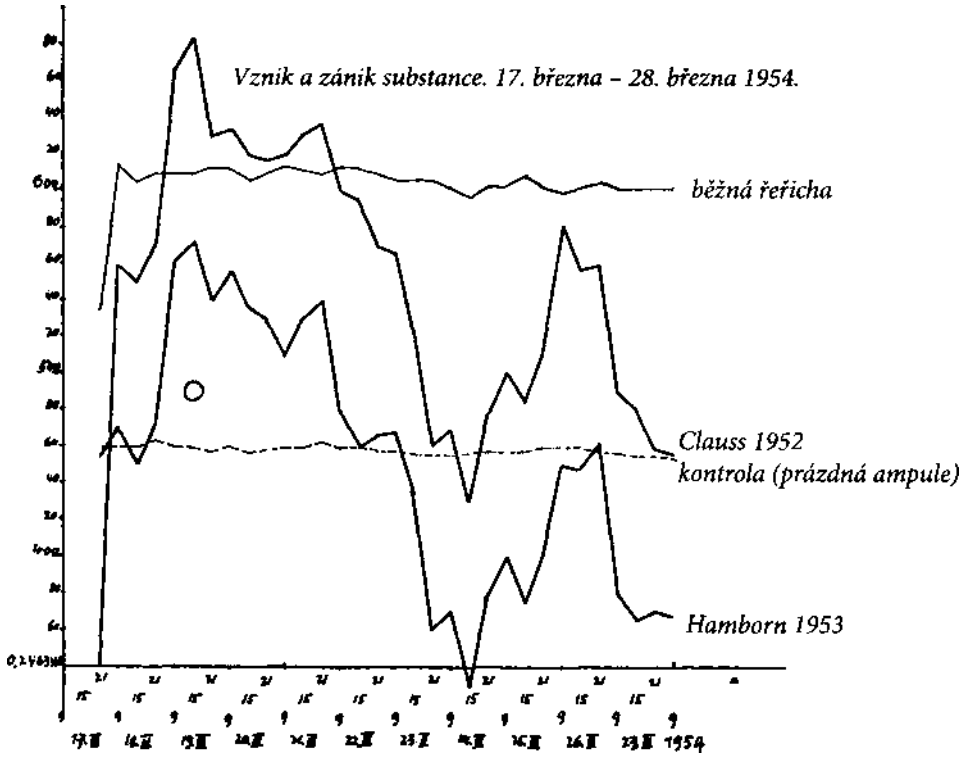
Následující grafy (obrázky 11 až 13) ukazují průběh křivek při trojím zjišťování váhy denně, v 9.00, 15.00 a 21.00 hodin.

Překvapivá shoda průběhu křivek získaných s biologicko-dynamickou řeřichou oproti velmi nevýraznému průběhu u běžné obchodní řeřichy jednoznačně ukazuje aktivitu, s níž přirozeně vyrostlá řeřicha sama tvoří svou substanci v rytmu během dne a měsíce. Musíme se samozřejmě ptát, odkud pochází minerální látka, která přibyla. Nemůže tomu být jinak, než že *originárně* vzniká, že se z imponderabilních stupňů existence sráží do hmotné přírody. Rostlina umělými hnojivými a postřiky odcizená kosmu již naprosto nemá sílu zhutňovat svou vlastní substanci z univerza; Herzele tvrdí: „*Živé umírá, avšak mrtvé se netvoří. - Kde nalézáme vápník a hořčík, tam byla rostlina, již tyto látky vděčí za svůj původ. - První miligram vápníku není starší než první rostlina. - Nikoli půda rostlinám, nýbrž rostliny dávají vzniknout půdě.*”

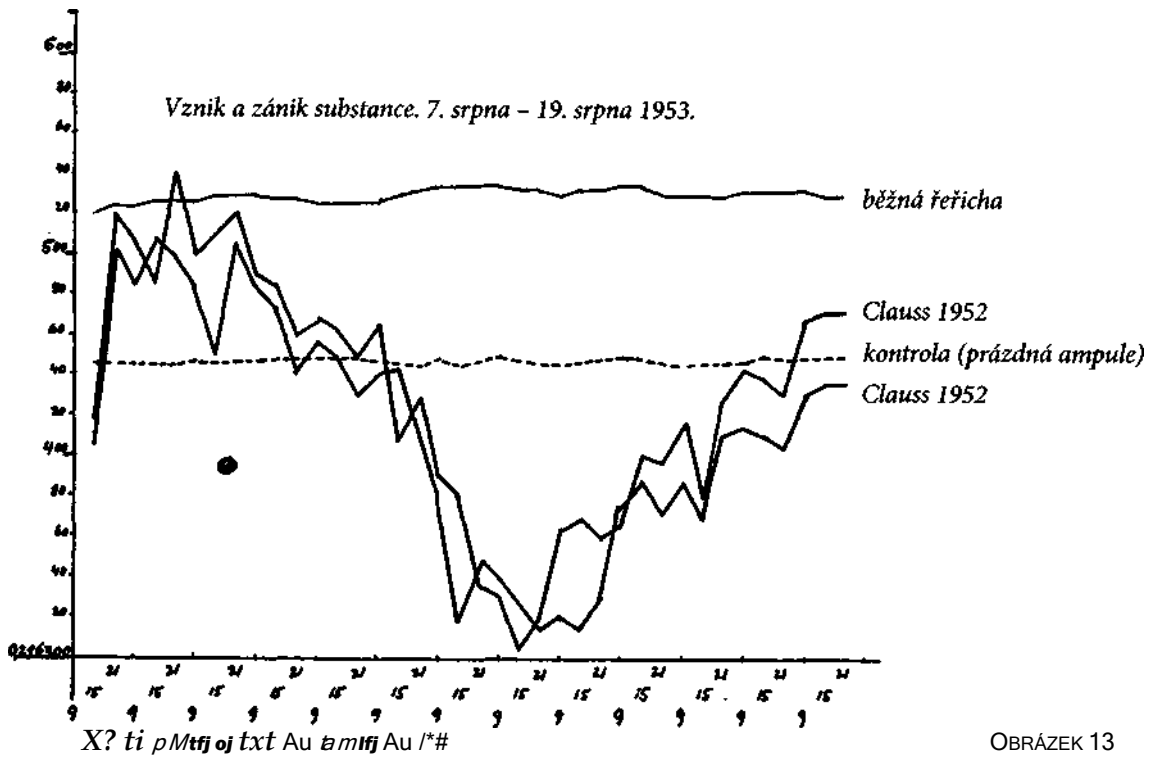
Rytmičtý průběh křivek a vznik a zánik substance jako by se pro Herzeleho biografii staly osudovými. Ne jednou, ale několikrát musel začínat znovu. Musel to být pravý, neúnavně pracující a svým cílům vše obětující ušlechtilý člověk; svůj majetek rozdal a musel pak začít opět od začátku.

OBRÁZEK 11

OBRÁZEK 12

OBRÁZEK 13

Pro úplnost dojmu z exaktní a namáhavé práce pak obrázek 14 ukazuje protokol z pokusu probíhajícího od 1. do 13. března 1954 (ke křivce na obrázku 10).

Stejným směrem ukazují pokusy francouzského vědce H. Spindlera, který se již řadu let zabývá výzkumem mořské flóry na bretaňském pobřeží Atlantiku. V kontinuálních pokusných sériích sledoval obsah jódu v řasách (*Laminaria*) a zjistil při tom často zcela neodůvodněné výkyvy. Systematické pokusy poskytly následující obraz³¹:

Řasy pocházející z téže sklizně, rozdělené do rovnoměrných vzorků a uchovávané v hermeticky uzavřených sklenicích, vykazovaly navzájem stejný obsah jódu. Analýza provedená po 24 hodinách a opakovaná po 48 hodinách ukázala kolísání obsahu jódu ve smyslu jeho zvyšování a snižování až o 30 % původního obsahu. Ve dvou pokusných sériích s řasou *Laminaria saccharina* byl dokonce konstatován nárůst obsahu jódu o 80 a 100 %. Stejným způsobem Spindler studoval průběh originální tvorby draslíku a zjistil vznik draselné substance ve výši až 15 % a více oproti původnímu obsahu draslíku. Spindler se za tímto účelem spojil s odborníkem na draslík, který prováděl analýzy obsahu této látky.³²

Je významné, co Spindler praví s ohledem na výsledky svých pokusů. Popsaná metoda umožnila zjištění, „že jód existuje v lamináriích ve formě, která dosud nevykazuje stabilitu chemického prvku“ a dále: „Dovědčuji, že živý organický svět nevznikl z jemu předcházejícího anorganického světa. Naopak - nerostná zemská kůra musela vzejít z původně živého světa, podobně jako je borka vylučována živým stromem.“

Podnícen H. Spindlerem se M. Baranger, profesor a předseda ústavu na pařížském polytechniku, mnoho let zabýval Herzeleho výzkumy. Za pomoci veškerého vybavení svého ústavu a školeného personálu provedl tisíce pokusů a bezpočet analýz. Výsledkem je potvrzení a rozšíření Herzeleho výzkumů. Baranger říká: „Rozumím, že někdo hledá chybu, omyl, který by pokácel všechno, co jsme zjistili. Dosud však nikdo ničeho nedosáhl. Ty jevy existují: rostliny jsou schopny

uskutečňovat přeměnu prvků. Skandální se stalo skutečností. ³³

Slavný biolog Gotthelf H. Schubert píše již v roce 1808 ve své knize *Ansichten von der Nachtseite der Naturwissenschaft* (Pohledy na odvrácenou stranu přírodní vědy) v kapitole 10 toto: *Je to především voda, co slouží rostlinstvu jako zdroj výživy. Tato pozoruhodná látka, i když ji sebevíce vyčistíme a zbavíme cizích součástí, přechází v rostlinstvu do stavu přeměny, který by člověk zřejmě stěží považoval za možný. Známé pokusy několika chemiků, kteří nechali semena rostlin klíčit a růst v destilované vodě a v uzavřených nádobách vystavených slunci, ukazují, že takto získané rostliny obsahují všechny zemské i jiné součásti, které se nacházejí v popelu volně rostoucích rostlin. Voda v těchto pokusech přešla působením rostlinstva v látku pevné povahy, po nichž tu předtím nebylo ani stopy.* “

Tak se rýsuje obraz světa, který - podobně jako ten platónský - ukazuje stvoření postupně sestupující říšemi přírody až ke ztuhnutí nerostů. Všechny tyto práce směřují ke konkrétní formulaci, kterou s ohledem na podstatu hmoty uvádí Rudolf Steiner: „*Hmota je ztuhlá kosmická činnost.*“ Což nemohl existovat život dříve, než existovala hmota, život jako výsledek předtím existujícího duchovního kosmu? Nejeví se snad jako nutnost postavit proti dogmatu o preexistenci hmoty myšlenku preexistence ducha?

Za tohoto předpokladu získává živý organický celek - například rostlina - novou významnou reálnost. Takový organismus není pouhou aditivní směsí látek, nýbrž nadřazeným tvůrčím principem stvořenou a do *tvaru* a *látky* ztuhlou tělesností. Tvořivý princip je činný v tomto a na tomto organismu a udržuje ho v proudu života. To, co Paracelsus nazýval signaturou, není nic jiného než tento tvořivý princip, který člověk jakožto lékař, jenž složil zkoušku přírody, musí umět přečíst.

Slyšet onu prapůvodní tvořivou melodii - to je to, co Paracelsus žádá od lékaře. Musí v přírodních tvarech a látkách objevit organizující sílu, která daleko přesahuje atomisticko-chemická spojení a tato spojení určuje.³⁴

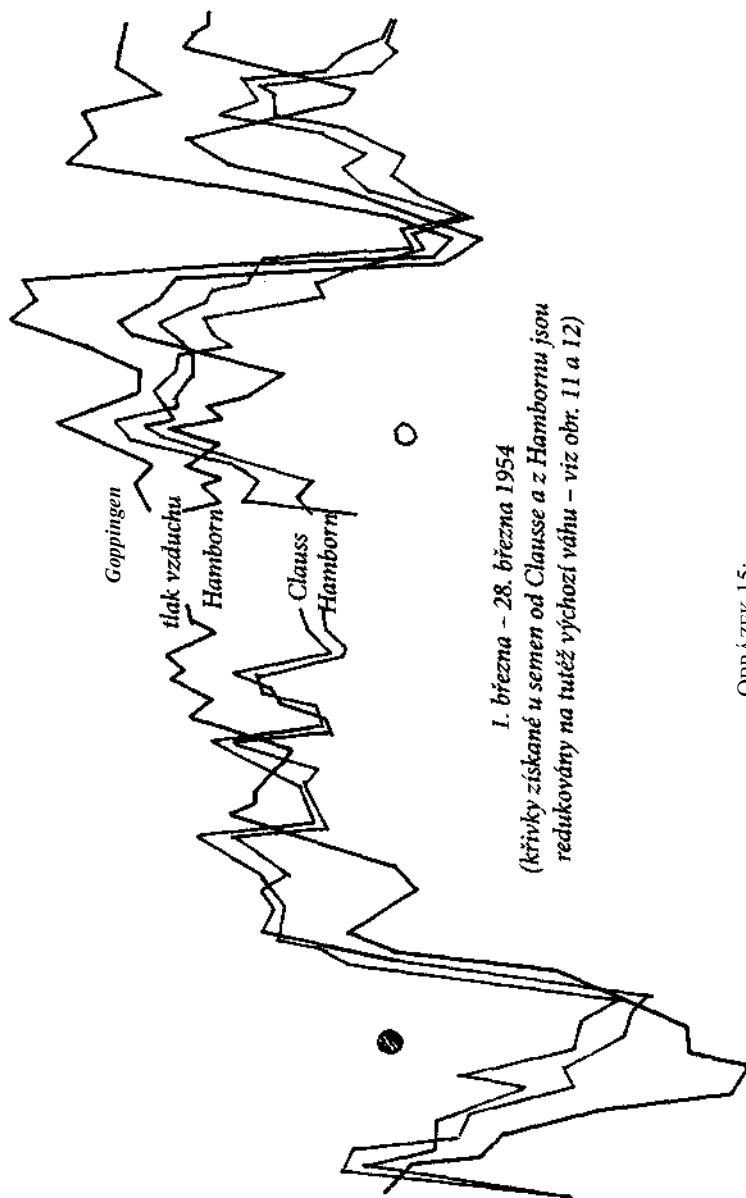
Goethe učinil - ve stejném smyslu jako Kepler a Paracelsus - v naší době první kroky k pochopení těchto pragest přírodních jevů; jeho současníkem byl Samuel Hahnemann. Goethova doba byla dobou vrcholného rozkvětu německého duchovního života. Také Hahnemann pochopil jeden z aspektů duchovního světa: měl geniální myšlenku „*similia similibus*“ - což ale neznamená nic jiného než pokus uslyšet tutéž pramelodii bytostí a látek, když zazní na člověku. Člověk je tak nástrojem, z něhož zaznívají melodie látek. To jsou ony symptomatické obrazy homeopatie, jež jsou pro homeopata natolik bytostné, že patologické stavy neoznačuje obvyklou terminologií lékařské diagnostiky, nýbrž názvem léku. Existuje typ pulsatilla, typ sulfur atd.

Lékař však k symptomatickému obrazu musí přidat ještě signaturu léku v Paracelsově smyslu; musí složit zkoušku přírody. Obojí se shoduje a teprve společně mu dává pravé poznání, lze říci melodii, kterou však může slyšet jen tehdy, je-li nástroj chápán tak, jak je lidskou bytostí schopno pochopit duchovně-vědecky orientované lékařství.³⁵

Výše uvedené křivky vzniku a zániku substance však, jak se zdá, mají ještě další důsledky ve svém vztahu k vesmírnému prostoru. Herbert Spranger³⁶ se již desítky let zabývá závislostí meteorologie na hvězdné obloze, zvláště na Měsíci. Povšiml si podobností - ne-li přímo kongruencí - svých váhových křivek s křivkami tlaku vzduchu. Zcela nasnadě je pak myšlenka, že aktivity, jež se v rostlině definitivně stávají formou a látkou, jsou připravovány již v meteorologickém okruhu Země. Víme, že v hustším živlu vody se objevují formy, jaké u rostliny nacházíme v ještě hustší hmotě. Chtěl bych zde poukázat na vynikající práci Theodora Schwenka *Citlivý chaos*.³⁷ Ve výkladu k pohybu vody - o vodě jako zprostředkovateli hvězdného řádu - Schwenk hovoří o duchovní podstatě tekutin. Avšak to, co se v proudící vodě objevuje ještě viditelné jako proudící moudrost, ve vzduchu pokračuje. Oblačné formace jako výraz

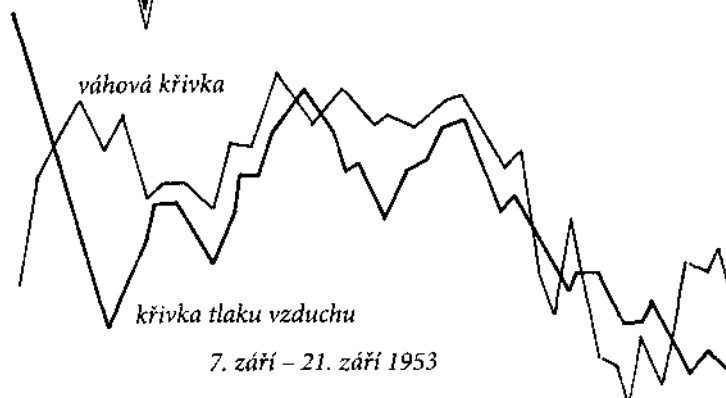
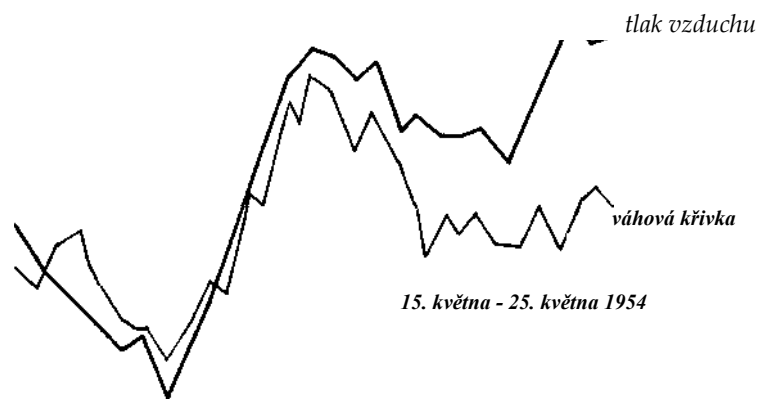
---

2 Theodor Schwenk: *Citlivý chaos. Vznik útvarů při proudění vody a vzduchu*, Fabula 2012. (Pozn. vyd.)

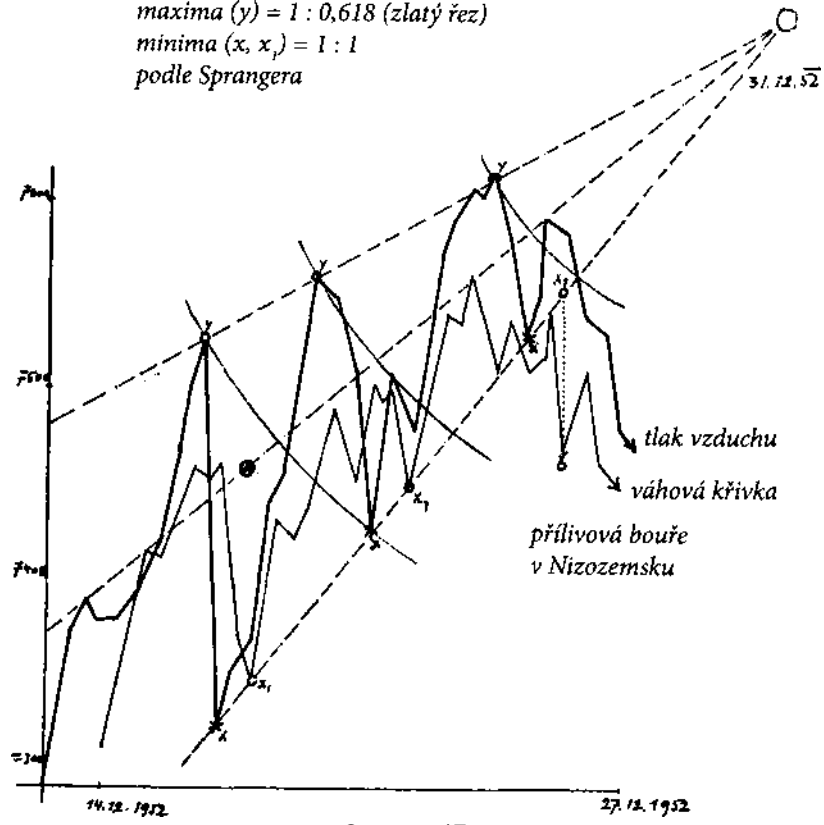
OBRÁZEK 15:

Vznik a zánik substance - meteorologický aspekt.

OBRÁZEK 16:
Meteorologický aspekt vzniku substance.

maxima (y) = 1 : 0,618 (zlatý řez)
minima (x, x₁) = 1 : 1
podle Sprangera

OBRÁZEK 17:
Meteorologický aspekt vzniku substance s ohledem
na silvestrovský úplněk.

utvářejících sil vzduchu podávají svědectví o vzdušném organismu v okruhu Země, který musíme brát velmi vážně. Na osmaosmdesáti vyobrazeních Schwenk dokládá organizující sílu vyšších entit ve vodě a vzduchu. Tyto organizující síly jsou známy i lékařům, který velmi dobře ví, jak přechod fronty dokáže ovlivnit zdraví a nemoc člověka.

Je nabíledni, že i organizující síly, jež jsou účinné v rostlině, musíme najít již v meteorologii.

Obrázky 15, 16 a 17 ukazují vedle sebe váhové křivky a křivky tlaku vzduchu jako konkrétní meteorologické kritérium. V tenkých čarách vidíme průběh pohybu substance a v silných čarách průběh meteorologie. Na obrázku 17 je pro znalce zjevný i směr, v němž Spranger, jak se domnívá, ve svých výzkumech našel zákonitosti mezi růstem rostlin, meteorologií a hvězdnou oblohou.

Několik vědců se zajímalo o skutečnosti týkající se vzniku a zániku látky, publikované v knize *Člověk a substance*. Na několika místech byly také provedeny pokusy ověřit uvedené výsledky. Tyto pokusy neproběhly zcela uspokojivě, protože počáteční pozitivní výsledky se zkrátka přestaly dostavovat. Je třeba říci, že ani mé vlastní pokusy občas nevedly k obvyklému výsledku. V čem spočívají tyto poruchy, nelze zatím s určitostí říci. Zdá se však, že odpovědnost za občasné nezdary takovýchto pokusných sérií zaměřených na vznik a zánik látky lze přičíst jednak narůstající radioaktivitě vzdušného obalu Země a jednak známému narušování vzdušného organismu astronomickými experimenty a narůstajícím leteckým provozem za použití tryskových letadel. Zdar těchto pokusů je závislý na nerušené subtilní výměně sil mezi makrokosmem a mikrokosmem.

Zkrátka a dobře, uvedené skutečnosti naznačují, že se rodí představy o povaze látek, které povedou ke stále živějším myšlenkám; tyto představy také musí vplýnout do praktického života.

Lidská bytost má tělo, duši a ducha. Svým tělem patří k tělesnému světu, svým duchem k tvůrčímu světu činností, svou duší pak člověk oba světy spojuje. Vnější tělesný svět člověk vnímá svými

smyslovými orgány a proměňuje ho ve vnitřní duševní svět. To jsou základní pilíře duchovně-vědecky orientovaného náhledu na člověka. Tento vnitřní duševní svět bude zpočátku spočívat v jednoduchých pocitech sympatie a antipatie, což je duševní postoj, který má člověk společný se zvířaty; teprve na vyšším stupni duševního života, kde vzpomínka a myšlení vytvářejí organizující kontinuitu, se člověk pozvedá nad zvíře. Smyslové vjemy získávají trvalost - jsou vytvářeny představy, pojmy a ideje. Vlastní myšlenka stojí v centru duše, je obrácena a osvětlována; člověk myslí, dotýká se sféry ducha. Stanou-li se jeho myšlenky nesobeckými, ustoupí-li jeho Já od sympatie a antipatie a naslouchá, pak tvořivý duch odhaluje zákony světa.

Tohoto stadia duševního vývoje bylo dosaženo v 15. století: začíná věk objevů, vedoucí k našemu přírodovědeckému obrazu světa. Jelikož ale duchovní úsilí bylo stále větší měrou vázáno na smyslové vnímání a kauzálně deterministický způsob myšlení, stal se tento obraz světa zprvu materialistickým, a tím i jednostranným. Tragikou materialismu je neschopnost porozumět hmotě, jak to vyjádřil Rudolf Steiner. Kauzálně deterministický způsob myšlení tvoří stěnu, jež nás těsněji a těsněji uzavírá do světa, který je v konečném důsledku iluzorní. Teprve podaří-li se tuto stěnu prorazit - mohli bychom též říci překonat Kanta - ukáže se svět tvořivého ducha.

Tak jako Kepler objevuje harmonii sfér a Goethe morfologicky přes všechny metamorfózy rostlinné bytosti zkoumá tvořivou činnost prarostliny, bude také možné poznat tvořivou činnost kosmických praobrazů v existenci hmoty. A prožít viditelný svět jako konec cesty Boží - jako zrcadlo ducha - neboli jinými slovy „jako projevení podstaty“, z toho zkrátka musí lékař složit zkoušku přírody.

Rudolf Hauschka